

Konrad
Adenauer
Stiftung

DEMOKRACIA E BRENDSHME PARTIAKE NË KOSOVË

Nga
Qendra për hulumtim dhe
ndërtim të politikave

POLITIKE

DEMOKRACIA E BRENDSHME PARTIAKE NË KOSOVË

Nga
Qendra për hulumtim dhe
ndërtim të politikave

POLITIKE

PËRMBAJTJA

3 | PARATHËNIE

6 | 1. HYRJE

10 | 2. VËSHTRIM I ÇËSHTJES, RËNDËSIA (RELEVANCA)
PËR KOSOVËN DHE METODOLOGJIA

14 | 3. VLERËSIMI I DEMOKRACISË PARTIAKE NË KOSOVË

14 | 3.1 NIVELI I PËRGJITHSHËM I DEMOKRACISË
BRENDA PARTISË

27 | 3.2 MARRËDHËNIET NDËRMJET ORGANEVE
QENDRORE TË PARTISË DHE DEGËVE LOKALE

34 | 3.3 ZGJEDHJET DHE DEMOKRACIA PARTIAKE

38 | 4. PËRFUNDIM

42 | REFERENCAT

PARATHËNIE

Viti 2012 shënon përvjetorin e 50-të të bashkëpunimit dhe angazhimit ndërkombëtar të Fondacionit Konrad Adenauer (KAS). Gjatë kësaj kohe ne gjithmonë kemi qenë duke bërë fushatë në mbarë botën për promovimin e të drejtave të njeriut, demokracisë , vlerat e saj dhe praktikat e mira, sikurse edhe promovimin e institucioneve për sundimin e ligjit dhe principet e ekonomisë sociale të tregut.

Për momentin Fondacioni Konrad Adenauer ka përafërsisht 70 zyra me 80 përfaqësues zyrtarë nga Gjermania dhe me më shumë se 400 punonjës lokal që ndihmojnë për kryerjen e masave dhe veprimeve rreth edukimit politik dhe konsultimeve.

Të gjitha këto masa kanë për qëllim të kontribuojnë drejt zhvillimit dhe konsolidimit të demokracisë. Brenda programeve tona në pothuajse çdo vend, masat konsulente për bashkëpunim dhe mbështetja për partitë demokratike formojnë një pikë qendrore të veprimtarive tona ndërkombëtare, sepse në një demokraci, shumica , nëse jo të gjithë qytetarët duhet të përfshihen në aktivitete politike. Megjithatë, një demokraci direkte ku secili qytetar është direkt i involvuar në vendimmarrjen politike nuk është i mundur brenda shoqërive moderne masive. Pa parti moderne

dhe demokratike, një demokraci përfaqësuese moderne nuk është e besueshme. Vetëm partitë që sigurojnë atë se qytetarët janë në gjendje që gjithmonë të reagojnë politikisht mund të jenë zëri i sektorëve të gjerë të shoqërisë. Ndryshe prej iniciativave qytetare , partitë politike nuk duhet të lidhen me fushëveprimin individual apo me çështje të limituara , por për temat që lidhen me rendin publik dhe organizimin e shoqërisë në mënyrë që ato me të arrijnë me sukses të veprojnë për anëtarët e saj dhe qytetarët . mund me sukses të veprojnë për anëtarët e tyre dhe qytetarët.

Prandaj është e rëndësishme për të marrë një vështrim më të afërt, jo vetëm në vizionin politik dhe idetë e partive për shoqërinë, por edhe në organizimin e tyre të brendshëm, mënyra e tyre për të udhëhequr diskutimet e brendshme, debatet dhe konfliktet brendapartiake , dhe ndërmjet degëve të ndryshme dhe grupeve të partisë , rekrutimin e kandidatëve dhe që kanë të bëjnë me përfshirjen e anëtarëve të tyre të cilat janë karakteristika thelbësore për një strukturë moderne të partisë demokratike, veçanërisht, nëse pala dëshiron të qeverisë një vend demokratik.

Ky studim i kryer nga Think Tank-u "Qendra për hulumtime dhe bërje politikash" (Center for Research and Policy Making - CRPM) në bashkëpunim me autorë të ndryshëm kosovarë është me tëmën " Demokracia brenda partiake në Kosovë".¹ Ajo shqyrton, përshkruan dhe krahason demokracinë brenda partiake të partive ndër më të mëdha politike në Kosovë, në mënyrë që të sigurojë një bazë për zhvillimin dhe konsolidimin e strukturave demokratike dhe mundësitë e pjesëmarrjes për anëtarët e tyre.

¹ Autor: Dr Zhidas Daskalovski. Hulumtime dhe Analiza edhe nga Dr Marija Risteska, Jeton Krasniqi, Lulzim Selami dhe Marija Aleksoska. Kontakt: crpm@crpm.org.mk.

Edhe pse kritika i partive politike është e lehtë dhe shumicën e rasteve shumë e popullarizuar, partitë politike janë të domosdoshme për demokracinë, por ato do të jenë në gjendje për të përmbushur funksionet dhe detyrat e tyre dhe për të ruajtur kredibilitetin e tyre vetëm nëse tregojnë në organizimin e tyre një angazhim të qartë drejtë strukturave demokratike dhe rregullave dhe nëse ato vazhdojnë të punojnë në këtë aspekt .

Anja Czymmeck

Fondacioni Konrad Adenauer, zyra në Kosovë

1.

HYRJE

Nga
Qendra për hulumtim dhe ndërtim të politikave,
tetor 2012¹

Demokracia e brendshme ose brenda partiake është një term i gjerë që përfshin një gamë të gjerë të metodave për të përfshirë anëtarët e partisë në diskutimet dhe vendim-marrje brenda partisë. Rëndësia e demokracisë partiake për procesin e përgjithshëm demokratik në vend është një çështje e debatueshme. Pyetja fundamentale që paraqitet është “nëse konkurrenca ndërmjet partive, pjesëmarrja gjithëpërfshirëse e qytetarëve në këtë garë ndërmjet partive dhe përfaqësimi i përbashkët i zyrtarëve të zgjedhur, janë të mjaftueshme për një demokraci efektive apo nëse konkurrenca, përfaqësimi gjithëpërfshirës brenda partive të veçanta janë poashtu të nevojshme”²

Për disa autor një nivel i lartë i demokracisë të partisë mund të

¹ Shiko fusnota 1, f.4

² Gedeoni Rahat, Reuven Y. Hazan dhe Richard S. Katz, “Marrëdhëniet e vështira ndërmjet pjesëmarrjes, konkurrencës dhe përfaqësimit demokratik dhe partive politike,” Politikat Partiake, 2008 Vol. 14, N.6, p.664.

argumentohet se "dobëson fuqinë e lidërshiptit të brendshëm të partisë gjë që do të bënte të vështirë që partia të mbajë premtimet e saja zgjedhore".(Scarrow, 2005). Një nivel i lartë demokracisë partiake mund të qoj në luftën ndërmjet fraksioneve brenda partisë duke i bërë kështu organizata jo-efektive që kontribuojnë në jo-stabilitetin e proceseve politike dhe demokracisë. Maurice Duverger, për shembull tërheq vëmendjen në kontradiktat ndërmjet demokracisë partiake dhe efikasitetit. Një parti mundet të jetë shumë demokratike në vete, në brendi, por "e organizuar në këtë mënyrë, partia nuk është mirë e armatosur për betejat politike"³. Kur një parti në një sistem partiak miraton një strukturë më efikase organizative (dhe më pak demokratike) konkurrenca partiake siguron që edhe partitë tjera të ndjekin. Për më shumë, zbatimi i disa procedurave të caktuara demokratike faktikisht mund të forcojë elitizmin në parti. Për shembull, mund të argumentohet se metoda e hapur e zgjedhjes së kandidatëve në raste specifike mund të rritë fuqinë e elitave të vogla (Pennings et al., 2001).

Përderisa disa autor argumentojnë se konkurrenca ndërmjet partive sesa demokracia e brendshme partiake është ajo që e bënë demokracinë të funksionoj (Sartori, 1977; Epstein, 1972), autor tjerë potencojnë demokracinë e brendshme partiake si më të rëndësishme për forcimin e demokracisë. (NIMD, 2004). Demokracia partiake ndikon në pjesëmarrjen demokratike e cila mund të përshkruhet si një proces që thekson pjesëmarrjen e gjerë (në vendimmarrje) të qytetarëve në veprimet dhe drejtimin e sistemeve politike. Në përgjithësi argumenti është se partitë duke përdorur procedura të brendshme demokratike kanë mundësi që të zgjedhin udhëheqës më të aftë dhe më tërheqës, që të kenë politika më të përgjegjshme dhe si rezultat të arrijnë një sukses më

³ DUVERGER, M. (1964) Partitë politike: Organizimi dhe veprimtaria e tyre në shtetin modern. Londër: Methuen, f. 134.

të madh zgjedhor. Përveç kësaj duke përdorur procedura të brendshme demokratike për vlerësimin e vendimeve të tyre, forcojnë kulturën demokratike në përgjithësi. Argumentet tjera që janë pro demokracisë së brendshme janë si në vijim: së pari, partitë politike janë faktor kyç i pushtetit politik. I gjithë aktiviteti politik që nga marrja e pushtetit e deri te ushtrimi i saj, në të cilën partitë janë pjesë si aktor, duhet të jenë demokratike në përmbajtje, proces dhe objektiva. Prosesi politik mund të jetë demokratik nëse partitë janë përbrenda demokratike. Vetëm ato parti dhe ata liderë mund të japin karakterin demokratik në të gjithë procesin e të gjitha punëve të tyre partiake dhe të biznesit.

Së dyti, partitë politike janë struktura dhe forume primare për formimin e vullnetit politik të qytetarëve dhe mobilizimin e veprimit të tyre politik. Prosesi i formimit të vullnetit dhe kryerjen e veprimit, në demokraci, duhet të jetë mjaft demokratike. Në mënyrë që të sigurohet metodë demokratike e formimit të vullnetit dhe mobilizimin e veprimit, partitë të cilat iniciojnë, koordinojnë, sintetizojnë dhe kryen ato duhet të ndjekin dhe praktikojnë parimet themelore të demokracisë në kryerjen e të gjitha punëve të tyre të brendshme. Së treti, demokracia nuk varet nga karizma, urtësia dhe përkushtimi i treguar herë pas here nga disa udhëheqës, por kryesisht mbi cilësitë të tilla si, njohuri, aftësi dhe virtytet që partitë politike dhe anëtarët e tyre kanë, tregojnë dhe përdorin. Së fundi, demokracia nuk është vetëm në zgjedhje periodike e udhëheqësit në mënyrë dhe të bartësve të zyrave publike. Është një sistem i normave shoqërore që rregullojnë sjelljen dhe veprimet tona. Prandaj, parimet themelore, metodat dhe idealet e demokracisë duhet të praktikohet, pa përjashtim, në të gjithë jetën shoqërore dhe publike të cilat në mënyrë të veçantë mund të kontribuojnë në demokratizimin e shtetit, shoqërisë dhe të institucioneve publike.

Demokracia e brendshme e partisë do të thotë se partia duhet të formohet "nga poshtë-lartë" dhe se shpërndarja e brendshme e pushtetit duhet të shënohet me shpërndarje në nivele të ndryshme të organeve dhe individëve në vend se të ketë përqendrim në një organ. Ndryshe nga shumica e përkufizimeve mbi demokracinë në nivel të sistemit politik, përkufizimi i demokracisë së brendshme partiake nuk do të thotë se një shtet mund të dallohet nga format e tjera të rendit të brendshëm të partisë. Përkundrazi ajo është mbi shkallën me të cilën mund të matim se cila parti është e organizuar në mënyrë demokratike dhe eventualisht ta krahasojmë me partitë tjera.

Në parti me demokraci më të zhvilluar të brendshme partiake proceset e tyre vendim-marrëse përputhen të paktën zyrtarisht me parimin poshtë-lart, nga baza deri te nivelet e larta, si dhe struktura e tyre funksionale është e tillë që organet e tyre të zgjedhura janë të përgjegjshëm para asamblesë së përgjithshme. Vendimet për çështje të programit kombëtar bëhen nga konventat partiake. Puna në programet partiake është e decentralizuar. Organizatat e palëve rajonale janë të pavarur nga selia e tyre për sa i përket emërimit të kandidatëve dhe formulimit të programeve që iu nevojiten. Anëtarët e parlamentit janë të lirë të ushtrojnë mandatin e tyre si në nivelin lokal ashtu edhe atë kombëtar. Mandatet janë personale, dhe besnikëria ndaj partisë në aspektin formal nuk është e asnjë rëndësie. (Chular 2004)

2.

VËSHTRIM I ÇËSHTJES, RËNDËSIA (RELEVANCA) PËR KOSOVËN DHE METODOLOGJIA

Demokracia e brendshme e partive nuk është e zhvilluar sidomos në partitë e vendeve të reja post-komuniste (Biezen, 2003). Përbrenda partitë e këtyre vendeve kryesisht janë të krijuara në bazë të sistemit "lartë-poshtë" në rrugën e zgjerimit të organizatave të tyre dhe zhvillimin organizativ nëpërmjet depërtimit të kufizuar. Hulumtimi ka për qëllim të analizojë një numër të aspekteve të demokracisë së brendshme partiake të partive politike kosovare. Hipoteza jonë është se në Kosovë partitë politike u krijuan në mënyrë të ngjashme: ato ndjekin modelin "lart-poshtë", me rolin kryesor të elitave partiake nacionale në krijimin dhe zhvillimin e organizatës partiake. Si pasojë ka një rol shumë të kufizuar (nëse ka) të jo-anëtarëve në punët e partisë, një rol shumë të kufizuar të drejtpërdrejtë të anëtarëve të partisë në procesin e vendim-marrjes, mungesa e fraksioneve partiake, një ndikim të dobët të grupeve funksionale brenda partive (të rinjtë, gratë , personat e pensionuar, etj), mungesa e organizatave të ndërlidhura; mënyrë e brendshme hierarkike,

modele të thjeshta organizative të kopjuara në të gjitha nivelet, zgjedhje indirekte e organeve partiake qendrore, e gjithë rëndësia e partisë është në zyrën qendrore dhe tek ajo në zyrat publike, autonomi e kufizuar e partisë parlamentare, gjithashtu presidentët e partisë njëkohësisht mbajnë pozitën më me ndikim publik (president, kryeministër, president i partisë parlamentare), procedurat e përzgjedhjes përfshijnë vetëm organet qendrore me një rol të shquar të kryetarit të partisë , ka ndryshime relativisht të shpeshta të statuteve të tyre, të cilat nuk janë të ndërlidhura me ndryshimet e limituara reale organizative që rregullat e reja të paraqitura përcaktojnë.

Në prodhimin e kësaj analize, CRPM ka përdorur metodologjinë e hulumtimit cilësor, duke u bazuar në hulumtimet e dokumenteve dhe intervistat individuale me personalitetet partiake. Janë konsultuar studimet relevante për Kosovën dhe rajonin e Evropës Juglindore mbi demokracinë partiake. Gjithashtu është bërë një analizë e kuadrit ligjor që rregullon punën e partive politike. Është konsultuar legjislacioni si në vijim: Ligji për Zgjedhjet e Përgjithshme, Ligji mbi Zgjedhjet Lokale, si dhe Ligji për Financimin e Partive Politike. Përveç kësaj janë shqyrtuar këto politika: Rregullorja e Komitetit Qendror të Zgjedhjeve për Regjistrimin dhe Certifikimin e Partive Politike, Kodi i Mirësjelljes të Subjekteve Politike si dhe Rregullorja për Dënimet dhe Gjobat. Janë analizuar të gjitha statutet dhe programet e partive politike, duke kontrolluar (krahasuar) rregulloret ekzistuese me praktikën aktuale të partisë.

Edhe pse nuk ekziston një definicion universal i konceptit të demokracisë së brendshme, më poshtë janë ekzaminuar elementet thelbësore instrumentale të demokracive të brendshme në Kosovë. Një analizë e modelit bazë të strukturës organizative të partive është bërë duke diferencuar midis tri

modeleve organizatave të partisë: partia në terren, partia në zyrën qendrore dhe partia në zyrë publike (Katz / Mair, 2002).⁴

Midis çështjeve të tjera, më poshtë do të analizohet: anëtarësia e partisë, organizata lokale, organizatat ndihmëse, numri i niveleve organizative, numri dhe lloji i organeve të partisë, procedurat e përzgjedhjes, si dhe marrëdhëniet me grupin parlamentar. Bazuar në metodologjitë ekzistuese, shkalla e demokracisë ndër- partiake në Kosovë do të vlerësohen duke përdorur këto shtatë dimensionet: 1) **Të drejtat e anëtarëve** (përfshirë tolerimin e fraksioneve partiake, pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të anëtarëve në vendim-marrje dhe në zgjedhjet, në përzgjedhjen procedurave, etj), 2) **marrëdhëniet ndërmjet partisë dhe grupit të tij parlamentar** (përfshirë pronësinë e mandateve parlamentare, votimit kundërshtues etj), 3) **prerogativat e kryetarit të partisë** (duke përfshirë të drejtën për të propozuar / emërojë zëvendës-president, e drejta të propozoj / emërojë anëtar tjerë në organet qendrore etj); 4) **struktura horizontale e partisë**; 5) **autonomia e zyrtare vendore (degëve lokale) të partisë** (duke përfshirë edhe autonominë në vendimmarrje në lidhje me zgjedhjen dhe zëvendësimin e udhëheqjes lokale, vendim-marrja lokale, nëse zyrtarët e partisë nga nivelet më të larta janë anëtarë ex officio të organeve vendore, 6) **autonomia e degëve lokale në kohën e zgjedhjeve** (që kanë të bëjnë me procedurat e përzgjedhjes për zgjedhjet lokale dhe koalicionet lokale); 7) **kompetencat dhe procedura e zgjedhjes së liderëve të partive**, (duke përfshirë cilësitë e konventave (kongreseve) në krahasim me organet ekzekutive); 8) **nominimet e kandidatëve për funksionet publike dhe listat zgjedhore**,

⁴ Mair propozoi ndarjen e organizatës partiake në tri pjesë, në mënyrë për të lehtësuar analizën: "partia në detyrë publike", pra partia në parlament dhe në qeveri, "partia në terren", dmth të anëtarëve të partisë dhe votuesit e partisë dhe "partia në zyrën qendrore", dmth organizata qendrore të partisë.

(rangimi i kandidatëve në sistemet proporcionale). Të gjitha dimensionet e përmendura do të vlerësohen me notat nga 1 deri 3. (Pavlovic 2007) Këto dimensione janë grupuar në tri kategori: **niveli i përgjithshëm i demokracisë**, (kategoritë 1-4) **autonomia e degëve lokale / marrëdhëniet e degëve lokale me ato qendrore** (kategoritë 5 dhe 6) dhe **demokracia dhe zgjedhjet** (7 kategori dhe 8).

3.

VLERËSIMI I DEMOKRACISË PARTIAKE NË KOSOVË

3.1 NIVELI I PËRGJITHSHËM I DEMOKRACISË BREND PARTISË

Disa nga sfidat kryesore me të cilat përballlet demokracia e brendshme e partive në Kosovë dhe në Ballkanin Perëndimor, duke përfshirë dominimin e elitave, zgjedhjet jo-konkurruese e lidërshiptit, përzgjedhja diskriminuuese e kandidatëve, dhe klientelizmi lidhen me problemet tipike të partive politike në të gjithë botën, veçanërisht në demokracitë në zhvillimin dhe reflektojnë në zgjedhjet dhe funksionimin e brendshëm të partive, ku lidërshipti që normalisht mban pushtetin brenda organizatës nuk është i interesuar në reformat demokratike që mbështetësit e tij duan. (Carothers 2006) Mungesa gjithëpërfshirëse dhe demokratike gjatë proceseve të përzgjedhjes për pozitën udhëheqëse partiake shpesh ka pasoja negative për kohezionin dhe unitetin e partisë, si dhe suksesin në zgjedhjet garuese. Teorikisht, në vazhdimësi duke pasur parasysh përfshirjen e elektoratit të udhëheqësit,

“si përfundim vije deri te formimi i një apo një grupi të vogël i elitave partiake që bezdisin liderin, ndërsa pjesa tjetër janë të gjithë mbështetësit e partisë në elektoratin e përgjithshëm që bëjnë zgjedhjen.”⁵

Ne duhet të theksojmë se demokratizimi i përzgjedhjes së kandidatit nuk është një “trend global, pasi ekzistojnë dallime të konsiderueshme në shkallën në të cilën partitë janë transparente në procedurat e tyre të përzgjedhjes”, gjersa për shembull partitë e Evropës Perëndimore “rregullojnë proceset e tyre të përzgjedhjes të kandidatëve, dhe për këtë arsye kanë një shans më të madh për të mbajtur procesin nën kontroll në kontrast me zgjedhjet paraprake në SHBA, të cilat me ligj janë të hapura , ose zgjedhjet paraprake (primaret) në Izrael, ku dy partitë kryesore kanë humbur kontrollin e procesit.”⁶

Pavarësisht nga niveli i demokratizimit në përzgjedhjen e kandidatëve, partitë politike nëpër botë nuk janë struktura monolitike, por organizata të veçanta, ku debatet, konkurrenca, opinione kundërshtuese dhe mospajtimet krijojnë presione të brendshme që shpesh çojnë në formimin e fraksioneve partiake. Krijimi i fraksioneve partiake mund të përfitojë demokracia e brendshme në parti duke “nxitur debatin dhe komunikimin në mes të liderëve dhe pasuesve të tyre dhe duke i dhënë mundësi që të shprehen edhe kundërshtarët”, ose duke siguruar një strukturë “për ndarjen e brendshëm të pushtetit dhe zgjidhjen e konfliktit.”⁷ Megjithatë, krijimi i shumë fraksioneve dhe copëzimi mund të destabilizojë

⁵ William Cross dhe André Blais „Kush zgjedh kreun e partisë?” Politika Partiake 2012, Vol. 18, n.2.p.129

⁶ Pennings, Paul and Reuven Y. Hazan (2001) ‘Zgjedhja demokratike e kandidatëve, politika partiake 7, p.269.

⁷ Françoise Boucek, Rethinking Factionalism: Tipologjitë, Dinamikat Intra-Partiake dhe tre fytyrat e fraksionizmit të politikës partiake 2009 vol. 15: n.4. p.479

partinë dhe të krijoj ngërç në vendim-marrje. Qartazi, pa " një udhëheqje efektive dhe ekzistimit institucional të kontrollit dhe balancimit që të kufizoj fragmentimin shfaqet rreziku që fraksionet konkurruese të dalin jashtë kontrollit."⁸ Një parti që përbëhet nga fraksione të ndryshme, më shumë gjasa do të ketë vështirësi për të arritur marrëveshje koalicioni me partitë e tjera dhe marrjen e vendimeve gjatë bisedimeve për koalicionet.

Ndër shkencëtarët politikë ka një interes në rritje në shqyrtimin e politikave brenda partisë, kohezionin e partisë dhe rolin e fraksioneve partiake. (Hix et al. 2005, 2007) Një diferencim është i nevojshëm në përcaktimin e qëndrimeve partiake ndaj fraksioneve. Në vëllimin e tij seminaresh mbi partitë politike, DUVERGER theksoi se në parti totalitare (ose 'homogjene' dhe 'ekskluzive') të tilla si partitë komuniste, "solidariteti partiak merr përparësi mbi të gjitha obligimet tjera dhe imponohet një homogjenitet rreptë", ndërsa në anën tjetër , "partitë heterogjene" thuhet të jenë " të përbërë nga anëtarë të cilët nuk kanë ide dhe të pikëpamje absolutisht identike në të gjitha detajet e tyre dhe partitë e tilla janë më tolerante ndaj diversitetit".⁹ Edhe pse një kategorizim i ndryshëm për konceptimin e fraksionizmit thotë se në princip demokracia partiake lejon fraksionet dhe dallimet në mendim. (Rose 1974, Sartori 1976, Janda 1993) Më poshtë, ne analizojmë rastin e Kosovës.

- Mundësia ligjore për fraksione partiake (grupe që formojnë një grup të veçantë të interesit) bazuar në një apo më shumë çështje.

Statuti i PDK –së nuk përmend mundësinë e të pasurit fraksione

⁸ Boucek 2009, p.479.

⁹ DUVERGER, M. (1964) Partitë politike: Organizimi dhe veprimtaria e tyre në shtetin modern. Londër: Methuen, f. 120, f.230.

brenda partisë. Sipas nenit 36.1 / 2 procedura disiplinore merren ndaj atyre që kundërshtojnë ose theyejnë rregullat dhe ndikojnë në prestigjin e partisë. Nga ana tjetër artikulli 38.3 parasheh që në kuadër të procesit të vendimmarrjes së partisë ata që janë në pakicë kanë "të drejtën për të shpjeguar pozicionin e tyre apo për të pyetur për dallimet që do të diskutohen para organit ekzekutiv të partisë." Në një Intervistë të CRPM me zëvendës presidentin e PDK-së, z. Rustem Mustafa pohoi se "në PDK ka grupe joformale të cilat nuk janë të rregulluara formalisht" dhe se "në përgjithësi ekziston një klimë e demokracisë dhe tolerancës ... ne nuk shkaktojmë bujë në qoftë se një grup rebelohet"¹⁰. Megjithatë, kohët e fundit janë hedhur dyshime nëse partia po funksionon siç duhet. Zëvendës presidenti i PDK-së z. Fatmir Limaj në një deklaratë së fundmi publikisht e pyeti presidentin e PDK-së z. Thaçi "pse kryesia e partisë nuk është takuar për më shumë se një vit e gjysmë."¹¹ Deklarata e tij shkon në kundërshtim me të dhënat e paraqitura në një raport të kohëve të fundit të KIPRED –it i është raportuar se "zyrtarët e partisë kanë thënë se në vitin 2012 janë mbajtur 30 mbledhje të kryesisë."¹² Si pasojë, niveli i përgjithshëm i funksionimit demokratik të partisë është nën pikëpyetje dhe jo vetëm ekzistenca e fraksioneve partiake.

Ndërsa në LDK nuk ka mundësi për fraksione partiake, e poashtu as në AAK dhe Vetëvendosje (VV). Në praktikë, në AAK, ka ekzistuar një fraksion brenda partisë, në kohën kur Bajram Kasumi (kryeministër i Kosovës 2006-2007) dhe dy deputetë të AAK-së nuk ndoqën vijën e partisë. Edhe më

¹⁰ Intervistë me Rustem Mustafën (aka Rremi). Nënkryetari përgjegjës për organizimin e partisë. 22 gusht 2012.

¹¹ Collaku, Adrian Blakaj dhe Lumturie. 27 shtator 2012. "Tërmeet" ne PDK. [Tërmeti në PDK]. Zëri. f 1, 4-5.

¹² Albert Krasniqi dhe Krenar Shala. Redaktuar nga Ardian Arifaj, Fuqizimi i shtetësisë së Kosovës nëpërmjet demokratizimit të partive politike, KIPRED: Prishtinë, 7/2012, f.19.

tipike për AAK është se grupi i saj parlamentar takohet para çdo seance plenare që të koordinojë pozicionin e saj dhe të shoh analizat e bëra nga deputetët të cilët janë anëtarë të komisioneve përkatëse parlamentare. Sipas statutit të VV-së, Asambleja e Përgjithshme e partisë monitoron punën e grupit parlamentar, ndërsa ka "procedura disiplinore për anëtarët që thyejnë rregullat ose parimet kryesore të partisë (neni 88)." Në parim, përpos rastit të përmendur të AAK-së, në të gjitha katër partitë kryesore politike në Kosovë nuk pranohen fraksionet brenda partisë.

- Mundësia për të kritikuar publikisht pozicionin e partisë.

Statuti PDK nuk parashikon në mënyrë specifike të drejtën për të kritikuar pozicionin e partisë. Për dallim nga parimet që dalin nga Nenet 36 dhe 38, në Nenin 6.4 vëren se një anëtar nuk mund të marrë pjesë në ngjarjet të cilat "janë në kundërshtim me qëndrimin politik të partisë." Z. Mustafa theksoi se në raste kur një deputet është kritik për punën e partisë nuk ka asnjë sanksion ndaj tij / saj ... por marrëdhëniet mund të ftohen. Kritika ndaj punës së partisë janë ngritur nga zv. Kryetari i PDK-së z. Fatmir Limajt i cili u ankua kundër emërimit të funksionarëve të partisë në poste publike duke theksuar se disa prej tyre nuk "meritojnë" të mbajnë pozita të tilla. Z. Limaj nuk vuajti asnjë deklaratën e tij me shpjegimin se është e drejtë e tij për të komentuar dhe se demokracia partiake e lejon atë që të ketë një mendim kritik¹³. Në një rast tjetër, kryetari i Parlamentit, Jakup Krasniqi nga PDK-ja, publikisht ka kritikuar marrëveshjen ndërmjet Kosovës dhe Serbisë për përfaqësimin e Prishtinës në takimet rajonale duke përdorur fusnotën që i referohet Rezolutës 1244 e që nuk e përmend pavarësinë e Kosovës.¹⁴

¹³ Shiko <http://m.telegrafi.com/lajme/grabovci-kritikat-e-limajt-pjese-e-demokracise-ne-pdk-2-22534.html>

¹⁴ Shiko: <http://zeridiaspores.eu/?p=690>

Anëtarët e LDK-së mund të shprehin lirshëm pikëpamjet e tyre brenda organeve të partisë. Megjithatë, anëtarët kanë për detyrë për të mbështetur programin dhe statutin dhe vendimet programore të partisë (Neni 8.2). Anëtarët nuk mund të ketë një funksion të partisë në qoftë se publikisht nuk pajtohen me qëndrimet e partisë dhe vendimet e saja (neni 14.2). Në rastet e mospajtimit partia mund të inicioj procedimeve disiplinore kundër anëtarëve të partisë (neni 13.1). Në statut AAK kjo mundësi nuk është përmendur. Në praktikë opinioni i presidentit është vendimtar dhe mospajtimi nuk tolerohet. Për shembull, Naim Maloku e kritikoi qëndrimet e partisë në disa çështje dhe përfundimisht u desh të largohet nga partia. Në VV statuti bukur shpjegon se “parimi themelor i partisë është liria e të shprehurit të secilit anëtar në lidhje me ndonjë problem në punën e partisë (neni 6. E).” Në të vërtetë, në të VV, gjithkush ka drejtën për mendimin e tyre deri të merret vendimi nga organet e partisë, pasi ajo është bërë, mospajtimi nuk është i lejuar.¹⁵

- A munden deputetët të votojnë kundër qëndrimit të partisë në Parlament?

Në përgjithësi në PDK, kur është e qartë se diçka është fuqimisht në interes të Partisë, deputetët pritet të votojnë sipas udhëzimeve. Në shumë raste, deputetët votojnë ndryshe, për shembull, z.Rrustem Mustafa ka votuar 10 herë gjatë mandatit ndryshe nga partia. Sipas statutit të PDK-së niveli i autonomisë së deputetëve është i vendosur nga grupi parlamentar, të varur nga çështjes në rend të ditës. Mund të bëhet një vendim politik, ose të vendoset mbi bazën e Rregullores së Këshillit të Përgjithshëm (neni 41/b.3/4/5/6/7). Atëherë në parim, disi kufizohet autonomia e deputetëve të

¹⁵ Intervistë me Z. Xhelal Svecla, VV, Sekretari i Punëve të Jashtme, 23 gusht 2012.

hedhin votat e tyre në përputhje me bindjet e tyre personale. Në LDK, në përgjithësi, diskutimet dhe vendimet bëhen para votimit. Grupi Parlamentar i merr vendim brenda kuadrit të platformës së partisë (Neni 39.2) dhe koordinon qëndrimin e tij me Grupin e ekspertëve të partisë së, kryesinë, por edhe me vet kryetarin në rastet kur kanë të bëjnë me çështje të mëdha.¹⁶ Pavarësisht koordinimit mund të ketë raste të votimit kundër vijës së partisë. Për shembull Lutfi Haziri, një deputet i LDK-së, haptazi kërkoi rishikimin e kufijve me Serbinë, një qëndrim ky n kundërshtim me vijën e partisë. Katër deputetë ishin kundër privatizimit të Postës dhe Telekomit të Kosovës. Sali Asllani ka nënshkruar iniciativën për të hetuar punën e SHIK-ut, Agjencia e Inteligjencës së Kosovës, edhe pse qëndrimi i partisë ishte që mos të nënshkruhet. Në AAK kjo çështje nuk është përmendur në statut gjersa në praktikë ka ndodhur mospajtim me qëndrimin e partisë në Kuvend. Ligji për Hoçë të Madhe në Prizren nuk u mbështet nga partia, por në mesin e deputetëve të saj, një ishte në favor të ligjit dhe një abstenoj nga votimi¹⁷. Nuk ka pasur sanksione kundër deputetit që votoj kundër pozicionit të partisë. Në VV ka rregulla dhe procedura për vendimmarrje të grupit parlamentar (neni 14) që nuk lë hapësirë për votim individual kundër vijës së partisë.

- Procedurat zgjedhore për pozitat në parti - Zgjedhjet e kryetarit të Partisë / Kush ligjërisht mund të votojë Kryetarin e Partisë?

Edhe pse në praktikë pozicioni i kryetarit të PDK-së është shumë i fortë, në bazë të statutit, kandidatët për kryetar të partisë duhet të vet-emërohen me shkrim në bordin ekzekutiv

¹⁶ Albert Krasniqi dhe Krenar Shala. Redaktuar nga Ardian Arifaj, Fuqizimi i shtetësisë së Kosovës nëpërmjet demokratizimit të partive politike, KIPRED: Prishtinë, 7/2012, p.22.

¹⁷ Shiko <http://www.kosovapress.com/?cid=1,86,146196>

të një dege të partisë ose në bordin ekzekutiv të partisë. (Neni 42.1 / 2) Në Kongres mund të dalin të dominuar tjerë me anë të mbështetjes së ¼ të delegatëve. (Neni 42.4) Pasi që Hashim Thaçi ka një reputacion shumë të fortë në PDK, pak njerëz kundërshtuan ri-zgjedhjen e tij në zgjedhjet e fundit partiake që u mbajtën në tetor 2010. Ai u zgjodh kryetar nga ana e delegatëve nga degët pa mandate të ligjshme¹⁸. Përveç kësaj, në këto zgjedhje në PDK fare nuk kishte konkurrencë, respektivisht rival për postin e kryetarit¹⁹.

Në LDK kryetari zgjidhet në Kongresin e partisë me votim të fshehtë (50% +1), ndërsa procedura e nominimit është e hapur për të gjithë delegatët. (Neni 25.1) Ka pasur 2 kandidatë për zgjedhjet e nëntorit 2010, Isa Mustafa dhe Fatmir Sejdiu. Mustafa fitoi me diferencë e votave 235-124, ndërsa Sejdiu u zgjodh "President Nderi". Në AAK në vitin 2006 ka pasur një listë të 250 njerëzve për 100 vende; njëri me më së shumti vota u bë kryetar. Në vitin 2009 ka qenë vetëm 1 kandidat. Me statut Kongresi AAK zgjedh kryetarin e partisë, i cili pastaj propozon Kryesinë e cila përbëhet nga të paktën 17 anëtarë dhe miratohet nga Këshilli i Përgjithshëm. Bazuar në "nevojat dhe në çdo kohë," Kryetari i partisë mund të propozojë zgjerimin e Kryesisë për t'u miratuar nga Këshilli i Përgjithshëm. (Neni 42) Në VV, një kandidat emërohet nga të paktën 1/5 e anëtarëve të Asamblesë Gjenerate (Neni. 86). E veçantë për VV është se presidenti i tyre u zgjodh në mënyrë ceremoniale, me aklamacion pa ndonjë diskutim apo kandidatë rivalë.²⁰

¹⁸ Albert Krasniqi dhe Krenar Shala. Redaktuar nga Ardian Arifaj, Fuqizimi i shtetësisë së Kosovës nëpërmjet demokratizimit të partive politike, KIPRED: Prishtinë, 7/2012, f.22.

¹⁹ <http://www.telegrafi.com/lajme/vapa-e-shtyn-kuvendin-e-pdk-se-ne-vjeshte-2-23907.html>

²⁰ <http://www.kosovapress.com/?cid=1,2,137735>

Ndërsa në PDK, LDK dhe AAK Kongresi voton kryetarin e partisë, në VV të gjithë anëtarët e partisë votojnë për të zgjedhur kryetarin (neni 28.1.a) Në PDK interpelanca për shkarkimin e kryetarit duhet 2/3 e votave shumicë të deputetëve të Kongresit të Jashtëzakonshëm. Iniciativa për interpelancë bëhet nga Kryesia ose Këshilli i Përgjithshëm. (Neni 24.5 / 6) Në LDK dhe AAK gjithashtu Kongresi mund të shkarkon kryetarin por nevojitet një e treta e deputetëve që të iniciojë mocionin e mosbesimit. Në VV Interpelanca e kryetarit mund të bëhet nga një e pesta e anëtarëve të Asamblesë së Përgjithshme (Neni 62.1.j).

- Kush emëron dhe zgjedh nënkryetarin?

Në PDK kryetari i partisë (neni 24.1) në mbledhjen e parë të Këshillit të Përgjithshëm, propozon nënkryetarin ndërsa votimi bëhet nga Këshilli Ekzekutiv (neni 26.5). Në LDK, kryetari emëron kandidatin gjersa Këshilli i Përgjithshëm voton (nenet 24.1 dhe 29.5). Në AAK, Kongresi së pari të zgjedh kryetarin, e pastaj anëtarët e Këshillit të Përgjithshëm. Një e treta e anëtarëve të Këshillit të Përgjithshëm emërohen nga kryetari dhe 2/3 të tjerat nga degët. Në VV, kryetari emëron zëvendëskryetarin dhe sekretarin e përgjithshëm (neni 72.5.dh.i) dhe pastaj Këshilli i Përgjithshëm voton mbi propozimin (neni 73.1 dhe 74.1). Këshilli i Përgjithshëm voton mbi anëtarët e Komitetit Ekzekutiv. (Neni 62.1.e) Në PDK kryetari ligjërisht mund të zëvendësojë nënkryetarët (Neni 24.1). Në LDK, Këshilli i Përgjithshëm voton anëtarët (neni 24.1 dhe 29.5), ndërsa në VV e drejta është mbi Këshillin e Përgjithshëm (neni 73.1).

- Kush mund të ligjërisht të votoj për zgjedhjen/ shkarkimin e Sekretarit të Përgjithshëm?

Në PDK, Kongresit voton Sekretarin e Përgjithshëm pas nominimit nga ana e Kryesisë dhe Këshillit të Përgjithshëm. (Neni 22.4) Në LDK dhe VV, Sekretari zgjidhet nga Këshilli i Përgjithshëm (nenet 24.1 dhe 29.5) dhe (73.1 Neni).

- Kush mund të ligjërisht të votojnë për zgjedhjen/shkarkimin e anëtarëve të Komitetit Ekzekutiv?

Në PDK, Kongresi voton zgjedhjen por edhe shkarkimin e anëtarëve të Komitetit Ekzekutiv pas propozimit nga ana e anëtarëve të Këshillit të Përgjithshëm dhe Presidentit. (Nenet 26.5 dhe 10.1) Pasi që anëtarët e Këshillit të Përgjithshëm zgjidhen nga Kongresi me propozimet nga Komiteti Ekzekutiv / Kryesia, është një proces i "kandidaturave reciproke [e cila] mund të konsiderohet si një konflikt interesi dhe krijon hapësirë për manipulim të procesit."²¹ Në LDK, Këshilli i Përgjithshëm zgjedh Kryesinë 20 + 3 anëtarësh me propozimin e presidentit (neni 29.1/2/34). Në VV Këshilli i Përgjithshëm zgjedh 15 anëtarë të Komitetit Ekzekutiv / Kryesisë. (Neni 62.1.e). Në AAK, Këshilli i Përgjithshëm zgjedh dhe voton 50 anëtarët e Kryesisë.

Pavarësisht dispozitave kryesisht demokratike dhe transparente ligjore për punën e partive kryesore të Kosovës, në praktikë, është udhëheqja e partisë që merr vendime duke shmangur procedurat formale. Vendim -marrja in-formale është një normë, kur është fjala për emërimin e anëtarëve të partisë në funksione publike, duke shprehur një qëndrim të përgjithshëm të partisë pa u konsultuar me organet partiake apo injoruar dhe dekurajuar mospajtime brenda partisë. Udhëheqësit dhe pasuesit e tyre besnikë të partisë shpesh abuzojnë fuqinë që ata kanë duke injoruar statutet partiake.

²¹ Albert Krasniqi dhe Krenar Shala. Redaktuar nga Ardian Arifaj, Fuqizimi i shtetësisë së Kosovës nëpërmjet demokratizimit të partive politike, KIPRED: Prishtinë, 7/2012, f.18.

Vendimet janë bërë shpesh në takime in-formale, dreka ose darka,. Së fundmi koalicioni qeverisës u rrëzua për 12 orë pasi partia dominuese, PDK, bëri një vendim në fund të natës që të ndahet nga partnerët e saj, Lidhja Demokratike e Kosovës, LDK dhe kështu të përfundojë marrëveshjen e koalicionit qeverisës gjatë një diskutimi në një bar në Prishtinë²². Në anën tjetër, në AAK, , ka pasur akuza se presidenti i ngarkuar i AAK-së Blerim Shala u përpoq të "marrë vendime për partinë më vete, pa u konsultuar me zyrtarë të tjerë të partisë për çështje të rëndësishme të tilla si krijimi i koalicioneve qeveritare dhe se për shkak të kësaj, marrëdhëniet ndërmjet zotit Shala dhe shumicës e zyrtarëve të partisë të tjerë janë të tensionuara. "

Për më tepër, në zgjedhjet lokale në Ferizaj dhe Kaçanik, liderët e partive nominuan kandidatët pa shumë dialog me degët lokale. Lider shipi i PDK-së, për shembull, zgjodhi kandidatin e preferuar dhe më vonë mandatoj degën lokale të emërojë zyrtarisht këtë kandidat në zgjedhje. Caktimi i kandidatit të LDK-së për zgjedhjet lokale në Ferizaj, gjithashtu nuk e ka kaluar testin e procedurës së brendshme të partisë demokratike. Ajo që është më shqetësuese është se "të gjitha këto vendime të marra jo-zyrtarisht, më vonë, janë zyrtarizuar nga organet partiake në mënyrë për të" kënaqur ligjin ". "²³

- Niveli i përfaqësimit të partisë

Në PDK nuk është parashikuar shprehimisht si kriter shumëllojshmëria e organeve partiake, sipas "kriterit

²² Albert Krasniqi dhe Krenar Shala. Redaktuar nga Ardian Arifaj, Fuqizimi i shtetësisë së Kosovës nëpërmjet demokratizimit të partive politike, KIPRED: Prishtinë, 7/2012, f.28.

²³ Albert Krasniqi dhe Krenar Shala. Redaktuar nga Ardian Arifaj, Fuqizimi i shtetësisë së Kosovës nëpërmjet demokratizimit të partive politike, KIPRED: Prishtinë, 7/2012, f.12.

gjeografike". Megjithatë, përfaqësimi i anëtarëve nga të gjitha pjesët e vendit ekziston by pasi Asambleja e Përgjithshme / Kongresi është i përbërë nga delegatë nga të gjitha degët. Niveli i përfaqësimit nga çdo degë në Kongres bëhet në bazë të dy kriterëve: a) Madhësia e popullsisë së asaj zone, (b) votat që PDK fitoi në zgjedhjet e mëparshme. Gjinia femërore është e nën-përfaqësuar si në Komitetin Ekzekutiv (3 nga 29) poashtu edhe në Këshillin e Përgjithshëm (16 nga 105).

Në LDK numri i delegatëve të Kongresit, sipas degëve dhe kushtet e zgjedhjes së tyre përcaktohen nga Këshilli i Përgjithshëm, përkatësisht Kryesia e LDK-së, në pajtim me autorizimin e Këshillit të Përgjithshëm. (Neni 18.2) Në praktikë numri i delegatëve varet votat e arritura zgjedhjet e fundit. Sa i përket Këshillit të Përgjithshëm në bazë të nenit 23.4 Komiteti i Kandidaturave i LDK-së, në konsultim me Presidentin, harton propozim listën fillestare për përbërjen e Këshillit të Përgjithshëm, të përbërë nga 98 (nëntëdhjetë e tetë) kandidatë. Lista e iniciuar nga Komiteti për kandidaturat, pas konsultimit me kryetarin e LDK-së, mund të ndryshohet nga Konventa me kandidatë të tjerë, por ky numër nuk mund të kalojë 1/3 të numrit të përgjithshëm. (Neni 23.5) Kryesia përbëhet nga 23 anëtarë, duke përfshirë edhe kryetarin e partisë, kryetaren e Forumit të Grave dhe kryetarin e Forumit Rinor. Kryetari i LDK-së propozon listën e Këshillit të Përgjithshëm së 20 anëtarëve të kryesisë. (Nenet 28/9) Ai / ajo gjithashtu propozon Këshillit të Përgjithshëm të zgjedhë dhe shkarkon nënkryetarët dhe sekretarin e përgjithshëm. Sa i përket përfaqësimit gjinor dhe të rinjve, është e përcaktuar me statut që kur ndodh zgjedhja e delegatëve të Kongresit, çdo degë siguron përfaqësimin e gjinisë femërore dhe e të rinjve (neni 18.3). Në AAK 2/3 e delegatëve janë nga degët në të gjithë vendin dhe ka një kuotë 15 prej anëtarë grua dhe 5 të rinjve në kryesi. Në VV 3 anëtarët e kryesisë janë femra, ndërkohë që nuk ka kuota të tjera të veçanta për anëtarët e organeve partiake.

* Tabela 1: Indeksi i demokracisë partiake – Niveli i Përgjithshëm i demokracisë brenda partisë²⁴

	PDK	LDK	AAK	VV	Shpjegimi i indeksit (gjithashtu në mes kategorive)
Mundësia që të ketë fraksione	0	0	1	0	Mundësi ligjore dhe praktike ekziston = 3 Mundësia ligjore vetëm= 2 Anëtarët e partisë në praktikë tolerohen = 1 Asnjë mundësi ligjore dhe praktike = 0
Kritika ndaj qëndrimeve të partisë	1	0	0	0.5	Mundësi ligjore dhe praktike ekziston = 3 Mundësia ligjore vetëm= 2 Anëtarët e partisë në praktikë tolerohen = 1 Asnjë mundësi ligjore dhe praktike = 0
Votimi kundër vijës partiake	0.5	1	1	0	Mundësi ligjore dhe praktike ekziston = 3 Mundësia ligjore vetëm= 2 Anëtarët e partisë në praktikë tolerohen = 1 Asnjë mundësi ligjore dhe praktike = 0
Zgjedhjet e funksioneve partiake / Shkarkimi i kryetarit	2	2	2	3	Të gjithë anëtarët votojnë =3 Votimi nga ana e Kongresit=2 Votimi nga Këshilli i Përgjithshëm= 1 Kontrolli i kryetarit / kryesisë / këshillit ekzekutiv=0
Zgjedhjet e funksioneve partiake /Shkarkimi i nën-kryetarit	0	1	1	0	Të gjithë anëtarët votojnë =3 Votimi nga ana e Kongresit=2 Votimi nga Këshilli i Përgjithshëm= 1 Kontrolli i kryetarit / kryesisë / këshillit ekzekutiv=0
Zgjedhjet e funksioneve partiake / Sekretari i përgjithshëm	1.5	1	1	1	Të gjithë anëtarët votojnë =3 Votimi nga ana e Kongresit=2 Votimi nga Këshilli i Përgjithshëm= 1 Kontrolli i kryetarit / kryesisë / këshillit ekzekutiv=0
Zgjedhjet e funksioneve partiake /Shkarkimi i Këshillit Ekzekutiv	1	0.5	1	1	Të gjithë anëtarët votojnë =3 Votimi nga ana e Kongresit=2 Votimi nga Këshilli i Përgjithshëm= 1 Kontrolli i kryetarit / kryesisë / këshillit ekzekutiv=0

²⁴ Indeksi i demokracisë partiake dhe vlerësimi janë bërë nga autori.

Diversiteti / Përfaqësimi i minoriteteve dhe grupeve të pafavorizuara në organet partiake	1	1.5	1.5	0.5	Niveli i lartë i diversitetit (balanca në tri kategori: gjinore, mosha, rajoni) = 3 Niveli mesatar i diversitetit (balanca në dy kategori: gjinore, mosha, rajoni) = 2 Niveli i vogël i diversitetit (bilanci në njërën prej kategorive të gjinisë, moshës, rajon) = 1 Jo diversitet fare (mashkull, mosha, rajoni qendër) = 0
TOTAL	7	7	7.5	6	

3.2 MARRËDHËNIET NDËRMJET ORGANEVE QENDRORE TË PARTISË DHE DEGËVE LOKALE

Robert Michels (Ju lutem shikoni fusnotën) deklaroi se partitë politike kanë një tendencë të natyrshme drejt oligarkisë²⁵. Në përgjithësi jo vetëm që partitë politike zhvillojnë karakteristika jodemokratike për të kontrolluar dhe manipuluar ndasitë shoqërore, por ato gjithashtu në mënyrë rigorozë kontrollojnë organizimin e brendshëm dhe proceset vendim-marrëse. Sa më të mëdha dhe më të organizuara bëhen, partitë bëhen më pak demokratike. Kjo qasje strukturaliste pretendon se pavarësisht nga rregullat formale e një partie politike mbi kontrollet e brendshme dhe balancave, nivelet e sofistikuar e organizimit partiak të çojnë në centralizimin e pushtetit, oligarki dhe rënia e demokracisë së brendshme.

Edhe pse studiuesit e hershëm të partisë, si Michels dhe Duverger, deklaruan se të gjitha organizatat janë oligarkike, më vonë hulumtimi ka treguar se "procedurat e vendim-

²⁵ Robert Michels ishte sociolog Gjerman i mirënjohur për punën e tij në Teorinë e elites. Libri i tij Partitë Politiike, prezanton konceptin "Ligji i hekurt i Oligarkisë" një shpjegim se një rregull nga një elitë, ose „oligarki“, është i pashmangshëm si një „ligj“ të hekurt brenda çdo organizate si pjesë e „nevojave taktike dhe teknike“ të organizatës.

marrjes në parti mund të jetë demokratike në shkallë të ndryshme, që është, niveli i demokracisë dhe centralizimi ndryshon midis partive. Partitë në Kosovës janë institucione të centralizuara në mënyrë të konsiderueshme. Sipas statutit partitë janë të organizuara në mënyrë që ata kanë një numër të degëve rajonale apo lokale. Megjithatë, marrëdhëniet e pushtetit midis qendrës dhe degëve lokale anon në favor të organeve partiake qendrore. Më poshtë ne analizojmë çështjen e Kosovës në më shumë detaje.

- Kush ka të drejtë të themelojnë degë partiake

Në PDK me statut të drejtën për të krijuar një degë lokale e ka Këshilli i Përgjithshëm (neni 22,10). Në praktikë kjo është Kryesia (e përbërë nga 29 persona), i cili vë përpara sugjerime për hapjen e degëve partiake të cilat miratohen nga Këshilli i Përgjithshëm (i përbërë nga rreth 90 anëtarë)²⁶. Një diskutim bëhet gjithmonë përpara kohe prandaj vendimet janë bërë nga Ekzekutivi (Sekretar, Zëvendës Kryetari dhe rrethi i ngushtë i bashkëpunëtorëve të kryetarit). Ata konsultohen dhe pastaj çështja del për t'u votuar në Këshillin e Përgjithshëm. Sipas statutit Këshilli i Përgjithshëm ka të drejtë të shkarkojë degët e partisë që nuk ndjekin programin e PDK-së. (Neni 22.10) Pasi LDK është një parti me një traditë të gjatë shumica e degëve tashmë janë formuar dhe nuk ka pasur asnjë kërkesë për organizimin e një degë të re lokale që nga viti 1999.²⁷ Sipas statutit Kryesia i propozon Këshillit të Përgjithshëm themelimin e degëve të reja për selitë specifike [lokalitete] dhe në raste të veçanta, mund të pezullojë punën e degëve deri në një vendim përfundimtar nga ana e Këshillit të Përgjithshëm

²⁶ Intervistë me Rustem Mustafën (aka Rremi). Nën kryetari përgjegjës për organizimin e partisë. 22 gusht 2012.

²⁷ Intervistë me Ismet Beqiri, deputet dhe shef i Grupit Parlamentar të Lidhjes Demokratike të Kosovës, 23 gusht 2012.

(neni 30). Në AAK qytetarët në lokacione që kanë interes në punën e partisë mund të formojnë një degë. Nga ana tjetër, me një propozim të kryetarit, Këshilli i Përgjithshëm vendos për themelimin e degëve të reja. Së fundi, degët e VV mund të formohen mbi iniciativat e vendasve, gjersa Këshilli i Përgjithshëm ka të drejtë të vendosë (Neni 29/30 i Statusit). Gjithashtu sipas Statutit Sekretari formon grupe pune të organizojnë degë të reja (Neni 58.2. C). Komiteti ekzekutiv i degës lokale (neni 29) i asamblesë së degës lokale (neni 46) mund të vendosë për mbylljen e një dege. Bordi Ekzekutiv i Partisë vendos të pezullojë punën e një dege në rastet kur dega punon kundër rregullave dhe rregulloreve të partisë (Neni 71.1)

- Kush zhvillon programin për zgjedhjet lokale?

Në PDK Komitetet e themeluara nga Kryesia përgatisin një draft-program elektoral i cili miratohet nga Këshilli i Përgjithshëm. (Neni 22.7) Në LDK Këshilli i Përgjithshëm vendos për platformën zgjedhore pas propozimeve nga degët. Ndërsa në AAK një grup pune në kryesi është përgjegjës për zhvillimin e programit për zgjedhjet lokale, në VV grupet punuese të përhershme së bashku përgatisin programet. Këto grupe të punojnë në një mënyrë të decentralizuar.

- Kush nominon / miraton kandidatët për kryetar bashkie?

Në PDK kandidatët për kryetar komune vijnë nga baza. Pasi degët emërojnë kandidatët Kryesia vendos për nominimet (votohet vetëm nëse ekziston konkurrencë e disa kandidatëve). Në praktikë ajo kurrë nuk ka ndodhur. Me statut emërimi është bërë nga degët dhe votimi bëhet nga Këshilli i Përgjithshëm (neni 41.4). Në praktikë Kryesia shpesh ndihmon degët të vendosë se cilin kandidatë të propozojë. (Shih gjithashtu nenin 39.1 / 2)

Në LDK, Kryesia kontrollon dhe miraton sugjerimet për zgjedhjet vendore të kryetarëve të komunave nga udhëheqja komunale e degëve të partisë (neni 30 i Statutit të LDK-së)²⁸. Në AAK vendimet mbi kandidatët për kryetar komune bëhen nga një grup pune në Kryesi e cila i dërgon përpara propozimet në Këshillin e Përgjithshëm. Në VV, është një proces i decentralizuar i caktimit të kandidatëve ku çdo anëtar mund të propozojë veten në degën lokale. Të gjithë anëtarët votojnë dhe një kandidat zgjidhet (neni 82.3)

- Kush nominon / miraton kandidatët për listat e asamblesë lokale?

Në PDK kryesia ka ndikim përmes zyrtarëve të partisë në nivel qendror që mbajnë kontakte të rregullta me degë. Megjithatë, kjo mbetet që dega përfundimisht të vendosë listën e propozuar të kandidatëve për kuvendet lokale. Këshilli i Përgjithshëm i PDK-së është që të miratojë listën e sugjeruar (neni 22.9) Në LDK, degët vendosin për listat (Neni 45.4), në bashkëpunim me Këshillin e Përgjithshëm. Në mënyrë të ngjashme, në AAK janë degët që vendosin për listat zgjedhore. E njëjta gjë është e vërtetë edhe për VV (Neni 46.1), ku kandidatët mund të jenë anëtarë të degës, e emëruar nga asambleja lokale / dega, ose ata mund të propozojnë veten (neni 81,1-4)

- Kush vendos për emërtimin e listave të kandidatëve për asambletë lokale?

Në PDK vendimi i është lënë degës por ka disa mbi-vështirime për të "shmangur gabime të rënda."²⁹ Këshilli i Përgjithshëm

²⁸ Formulimi i saktë i shkrimit është se presidenca e LDK's "I përciell dhe miraton propozimet e Presidencës kryetar të degëve në komua."

²⁹ Intervistë me Rustem Mustafën (aka Rremi). Nënkryetari përgjegjës për organizimin e partisë. 22 gusht 2012.

miraton listat (neni .22.9). Në mënyrë të ngjashme, në LDK ky funksion i është lënë degëve të merren me të. (Neni 45.4) Degët gjithashtu vendosin për votimet në AAK dhe në VV. Në VV, kandidatë janë: $\frac{3}{4}$ janë anëtarë të partisë, $\frac{1}{4}$ emërohen nga kryetari i degës. Dega lokale / kuvendi e miraton listën (neni 81/2-4)

- Partnerët e koalicionit në zgjedhjet lokale. Kush vendos?

Në PDK formimi i koalicionit në përgjithësi diktohet nga qendra e partisë, edhe pse nganjëherë kjo është vendosur edhe nga degët lokale. Sipas statutit është Këshilli i Përgjithshëm që vendos në këtë mënyrë (Article.22.11) Në LDK është kryesia (Neni 30) i cili vë propozimet për vendim në Këshillin e Përgjithshëm. Në praktikë nganjëherë degët lokale vendosin vetë. Në AAK, mbi partnerët e koalicionit në nivel kombëtar vendos Këshilli i Përgjithshëm gjersa degët e partive në zgjedhjet lokale. Në VV Asambleja e Përgjithshme e partisë miraton dhe merr vendim në mënyrë që Këshilli Ekzekutiv negocion dhe bën marrëveshje me palët e tjera (neni 11.1/2/8). Të gjithë anëtarët votojnë, përveç kur ka zgjedhje të parakohshme-kur anëtarët e Kuvendit të Përgjithshëm votojnë. Në Statut është përmendur gjithashtu se Këshilli Ekzekutiv negocion bashkëpunimin me palë të treta (At. 71.1.d).

- A është e mundur që anëtarët e degëve lokale të janë në të njëjtën pozitë në nivel qendror të partisë?

Në PDK është e mundur që anëtarët e degëve lokale të kanë pozita edhe në nivel qendror të partisë (p.sh. Adem Grabovci është anëtar i Kryesisë në degën e Pejës dhe njëkohësisht në Kryesinë e Përgjithshme). E njëjta gjë është e vërtetë edhe për LDK-në dhe AAK-në, ndërsa në VV -je një anëtar i partisë nuk mund të ketë disa poste drejtuese partiake (neni 9.1/2/3)

- A munden degët lokale të emërojnë delegatët në Konventën/ Kongresin e Partisë dhe Asamblenë e Përgjithshme?

Në PDK, degët lokale mund të propozojnë delegatë, por në përgjithësi është "e njohur kush shkon" dhe ka komisione të ndryshme për të vendosur në atë mënyrë. Emërimi dhe verifikimi ndodh në Kongresin e Partisë. Në LDK delegatët janë zgjedhur në mbledhjet e kuvendit të degëve. (Neni 18.1) Një artikull tjetër në Statut konfirmon këtë ", Kuvendi i degës zgjedh delegatët për Kongres (42.3 / 4)." Në AAK, ka zgjedhje të brendshme të emërojë delegatë, ndërsa në VV-je përveç kryetarit të degës lokale edhe kuvendi i degës gjithashtu sugjeron delegatë. (Art.39) Asambleja e Përgjithshme e partisë miraton numrin e delegatëve nga çdo degë në bazë të sugjerimit e sekretarit të partisë (62.1).

* *Tabela 2: Indeksi i Demokracisë partiake -Marrëdhëniet ndërmjet organeve qendrore të partisë dhe degëve lokale*³⁰

	PDK	LDK	AAK	VV	Shpjegimi i indeksit (gjithashtu në mes kategorive)
Kush ka të drejtë të themeloj degë të partisë	0.5	0.5	2	2	Vendorët mund të themelojnë një degë të re të pavarur nga vendimet e qendrës = 3 Vendorët formojnë një degë në bashkëpunim me zyrën qendrore që voton propozimin = 2 Degët lokale themelohen nga Këshilli i Përgjithshëm = 1 Degët lokale themelohen nga zyra ekzekutive të partisë = 0

³⁰ Indeksi i demokracisë partiake dhe vlerësimi janë bërë nga vetë autori.

Kush formulon programin për zgjedhjet lokale	0.5	2	0	0.5	Degët lokale=3 Degët lokale në konsultim me Këshillin e Përgjithshëm =2 Degët lokale në konsultim me ekzekutivin e partisë=1 Ekzekutivi i partisë/grupet e ekspertëve pa konsultim me degët=0
Kush i propozon / miraton kandidatët për kryetar bashkie?	1.5	1	0.5	3	Degët lokale = 3 Degët lokale në konsultim me Këshillin e Përgjithshëm = 2 Degët lokale në konsultim me ekzekutivin e partisë = 1 Partia /grupi ekspertëve pa konsultime me degë = 0
Kush i propozon / miraton kandidatët për listat e asamblesë lokale?	1.5	2	3	3	Degët lokale = 3 Degët lokale në konsultim me Këshillin e Përgjithshëm = 2 Degët lokale në konsultim me ekzekutivin e partisë = 1 Partia /grupi ekspertëve pa konsultime me degë = 0
Renditja e kandidatëve për listat e asamblesë lokale?	2.5	3	3	3	Degët lokale = 3 Degët lokale në konsultim me Këshillin e Përgjithshëm = 2 Degët lokale në konsultim me ekzekutivin e partisë = 1 Partia /grupi ekspertëve pa konsultime me degë = 0
Vendimet mbi partnerët e koalicionit në zgjedhjet lokale	1.5	1.5	3	1	Degët lokale = 3 Degët lokale në konsultim me Këshillin e Përgjithshëm = 2 Degët lokale në konsultim me ekzekutivin e partisë = 1 Partia /grupi ekspertëve pa konsultime me degë = 0
A është e mundur që anëtarët e degëve lokale të mbajnë një pozicion në nivel qendror të partisë	0	0	0	3	Jo=3 Po, të zgjedhur nga kongresi =2 Po, të zgjedhur nga Këshilli i Përgjithshëm =1 Po, të zgjedhur nga zyra ekzekutive e partisë=0
A munden degët lokale të propozojnë delegat për Kuvendin e Përgjithshëm apo Konventën	0.5	3	3	2.5	Po një vendim autonom=3 Po por me miratimin e Asamblesë së Përgjithshme =2 Po por me miratimin e ekzekutivit të partisë =1 Jo=0
TOTAL	8.5	13	14.5	18	

3.3 ZGJEDHJET DHE DEMOKRACIA PARTIAKE

Zgjedhja e kandidatëve është një proces i rëndësishëm i marrëdhënieve të një partie politike me anëtarësinë e saj dhe elektoratin e gjerë. Procesi i përzgjedhjes me të cilin kandidatët për postet e zgjedhura janë zgjedhur është ndoshta po aq i rëndësishëm sa edhe vet profili i kandidatëve të përzgjedhur. Rezultati "përcakton profilin konkurrues të partisë kundër konkurrentëve të saj gjatë zgjedhjeve, si dhe përcakton besnikërinë e anëtarëve të saj dhe të mbështetësve." ³¹ Shkalla në të cilën anëtarët e partisë dhe mbështetësit janë të përfshirë në këtë proces është pra i rëndësishëm në përcaktimin e suksesit të një partije në zgjedhje . Për më tepër, në sistemet që votohet me lista të mbyllura, " përfaqësimi demografik në parlament është një pasojë e drejtpërdrejtë - në të vërtetë, ajo është në thelb mesatarja e paracaktuar e vendosur nga partia për të caktuar përfaqësimin demografik"³²

Forma më e hapur dhe përfshirëse e përzgjedhjes së kandidatëve është përzgjedhja nëpërmjet votimeve paraprake të partisë ku anëtarët e privilegjuar të partisë apo përkrahësit para-përzgjedhin kandidatët e partisë përmes zgjedhjeve të drejtpërdrejta. Edhe pse ka dallime në varësi se kush ka të drejtë të votojë në zgjedhjet paraprake, në shumicën e demokracive perëndimore, pjesëmarrja është e kufizuar për anëtarët e regjistruar të partisë. Më poshtë kemi diskutuar gështjen e Kosovës në më shumë detaje.

³¹ Maiyo Josh, Partitë politike dhe demokracia së brendshme në Afrikën Lindore (Teza MPhil), Universitetin e Leiden: Leiden, 2008, f.61.

³² Gedeoni Rahat, Reuven Y. Hazan dhe Richard S. Katz, "Marrëdhëniet e vwshtira ndërmjet pjesëmarrjes, konkurencws dhe përfaqësimit demokratik dhe partive politike," Politikat Partiake, 2008 Vol. 14, N.6, p.664.

- Kush vendos mbi kandidatët për zgjedhjet parlamentare?

Në PDK është Kryesia, Këshilli i Përgjithshëm dhe degët që kanë një rol në përzgjedhjen e kandidatëve për zgjedhjet parlamentare. Në praktikë propozimet për kandidatët e Kryesisë pothuajse gjithmonë janë pranuar nga ana e organeve të tjera të partisë. Për të përcaktuar listën e kandidatëve ndonjëherë Kryesia emëron një komision për të punuar në këtë mënyrë, por herë të tjera është Kryesia që vetë propozon. Komisioni Ad hoc është i përbërë nga nënkryetarët dhe zakonisht është më i madh se komisionet e tjera ad hoc (d.m.th ajo është e përbërë nga 9-11 persona përkundër 3-5 e cila është madhësia komisioneve tjera ad hoc). Sipas statutit nominimet me propozim të Kryesisë votohen nga Këshilli i Përgjithshëm (neni 39.1 / 2). Një artikull tjetër në statut përcakton se kandidatët janë miratuar nga Këshilli i Përgjithshëm me propozim të Kryesisë të cilët bashkëpunojnë me degët lokale (neni 41.5/6/7).

Në LDK, Këshilli i Përgjithshëm e ka prerogativën. (Neni 24.1) Bazuar në listën fillestar të degëve dhe me propozimin e Kryesisë, Këshilli i Përgjithshëm përcakton listën përfundimtare të kandidatëve të LDK-së për zgjedhjet për Kuvendin e Kosovës. Në praktikë Presidenca dërgon Këshillit të Përgjithshëm një listë në bazë të preferencave të degëve. Në AAK, Këshilli i Përgjithshëm vendos për listën e kandidatëve për zgjedhjet parlamentare. Një grup pune i Kryesisë bën një listë të kandidatëve në komunikim me degët lokale. Këshilli i Përgjithshëm voton listën dhe kjo ka ndodhur që në vitin 2010 dy herë të ndryshohet lista. Në VV-je, kandidatë janë: $\frac{3}{4}$ janë anëtarë të degëve lokale (neni 83.1/2-4), $\frac{1}{4}$ emërohen nga kryetari i partisë. (83.6) Asambleja e Përgjithshme e VV-së miraton listën e kandidatëve (62.1.i).

- Renditja e kandidatëve?

Në PDK, Kryesia vendos për renditjen e kandidatëve për zgjedhjet parlamentare. Sipas statutit Kryesia në bashkëpunim me degët lokale propozon renditjen, ndërsa Këshilli i Përgjithshëm miraton e listën. (Neni 41.5/6/7) Në LDK, Këshilli i Përgjithshëm bën renditjen (Neni 24.1), dhe e njëjta vlen edhe për AAK. Në zgjedhjet e fundit në VV vendimi ishte për të përdorur renditjen alfabetike të kandidatëve në listën për zgjedhjet parlamentare.

- Kush shkruan / miraton platformat e partisë për zgjedhjet nacionale?

Në PDK, një komision i ekspertëve shkruan platformat e partisë për zgjedhjet nacionale. Miratimi bëhet nga kryesia e cila dërgon platformën në Këshilli të Përgjithshëm dhe më pas në Kongres. Këshilli i Përgjithshëm takohet çdo 6 muaj dhe në bazë të statutit është ajo që miraton programin e partisë dhe platformën zgjedhore (neni .22.7) Në LDK, Këshilli i Përgjithshëm vendos platformën elektorale mbi propozimet nga Komitetit të Ekspertëve. Në AAK, programi është shkruar nga Presidenti dhe ekipi i tij që i propozon Kongresit për t'u miratuar. Në VV ka 17 komisione tematike (ekonomi, anti-korrupsion, të sigurisë etj), të cilët shkruajnë çdo pjesë të platformës zgjedhore. (Neni 79.4.a) Të gjithë anëtarët e partisë të votojnë për platformën (Neni.28.1.d).

Tabela 3: Indeksi i partisë demokracia-Zgjedhjet dhe demokracia partia³³

	PDK	LDK	AAK	VV	Shpjegimi i indeksit (gjithashtu në mes kategorive)
Zgjedhja e kandidatve për zgjedhjet parlamentare	1.5	2	2	2	Kongresi (Këshilli i Përgjithshëm+degët) = 3 Këshilli i Përgjithshëm = 2 Kryesia = 1 Presidenti i / Grupi i punës në presidencën = 0
Rënditja e kandidatëve në lista	1.5	2	2	3	Kongresi (Këshilli i Përgjithshëm+degët) = 3 Këshilli i Përgjithshëm = 2 Kryesia = 1 Presidenti i / Grupi i punës në presidencën = 0
Kush shkruan platformat e partisë për zgjedhjet nacionale?	0	0	0	1	Kongresi (Këshilli i Përgjithshëm+degët) = 3 Këshilli i Përgjithshëm = 2 Kryesia = 1 Presidenti i / Grupi i punës në presidencën = 0
Kush miraton platformat e partisë për zgjedhjet nacionale?	2	2	3	3	Kongresi (Këshilli i Përgjithshëm+degët) = 3 Këshilli i Përgjithshëm = 2 Kryesia = 1 Presidenti i / Grupi i punës në presidencën = 0
TOTAL	5	6	7	9	

³³ Indeksi i demokracisë partiake dhe vlerësimi janë bërë nga vetë autori.

4.

PËRFUNDIM (KONKLUZIONET)

Edhe pse në demokracitë e reja në zhvillim, partitë politike duhet të konsiderohen si thelb i rëndësishëm për një demokraci të mirë-funksionuese, ata shpesh funksionojnë dobët dhe në përgjithësi kanë një popullaritet të ulët nga qytetarët. Partitë në mënyrë jo-adekuate kryejnë funksionet që priten të përmbushin dhe shpesh vuajnë nga legjitimitet të limituar që kanë më shumë tendencë të dëmtojnë se sa të mbështesin rendin shpesh të dobët demokratik.³⁴ Megjithatë, struktura problematike demokratike e shumë partive politike nuk është i kufizuar vetëm për vendet e reja demokratike pasi që shtetet demokratike më të zhvilluara kanë gjithashtu krizën e tyre të mbështetjes popullore dhe legjitimitet .

Në demokracitë e reja dhe të vjetra partitë politike janë përcaktuar gjithnjë e më shumë nga lidhje e tyre me shtetin, dhe më pak nga lidhjet e tyre me shoqërinë. Jeta partiake është gjithnjë e më shumë "e drejtuar kah elita, anëtarësimi partiak është i vogël ose inekzistent, paqëndrueshmëria

³⁴ Peter Burnell dhe Gerrits Andre, "Promovimi I politikave partiake në demokracitë e reja", Demokratizimi, Vol. 17, Nr 6, dhjetor 2010, pp.1065-1066.

partiake është duke u rritur dhe pjesëmarrja zgjedhor është në rënie; artikuli politik bëhet gjithnjë e më e paqartë, legjitimiteti i partisë dhe popullariteti janë në rënie, ndërsa tjetërsimi dhe ndjenjat anti-partiake janë në rritje në shoqëri, të gjitha simptomat e një "ndjenjë të dobësuar të"përkatësisë partiake" në shoqëri, me "krizë së partisë."³⁵ Udhëheqësit e partive përpiqen gati dëshpërimisht për të bërë partitë e tyre më tërheqës në një botë ku rrjetet sociale dhe shoqëria informative, individualizimi, decentralizimi dhe strukturat boshe janë duke u bërë dominante. Kjo mund të çojë në eksperimente me strukturat dhe procedurat e reja të demokracive të brendshme partiake. Prandaj ekziston një nevojë e qartë për të studiuar demokracinë partiake dhe këtu ne kemi tentuar të analizojmë nivelin e zhvillimit demokratik të partive politike të Kosovës.

Demokracia partiake në Kosovë vuan nga probleme të ngjashme si vendet e tjera të rajonit të Evropës Juglindore. Analizat e mëparshme të demokracisë partiake në Ballkan kanë arritur në përfundimin se demokracia e brendshme e partisë në rajon funksionon në një nivel të ulët dhe se "pushteti është i centralizuar dhe udhëheqësit e fuqishëm udhëheqin në mënyrë autokratike me pjesëmarrje të vogël nga anëtarët."³⁶ Për nivele të ndryshme në vende të ndryshme problemet e funksionimit të demokracisë partiake përfshijnë edhe nivel të ulët të përfaqësimit të grave, të rinjve dhe minoriteteve në nivelet më të larta të partive, nuk ka dispozita ligjore për fraksione partiake, as kritere të qarta dhe procedura për emërimin e kandidatëve zgjedhor dhe qëndrimet dhe pozicionet e partive dhe regjim të centralizuar në drejtimin e partisë me nivel të ulët të pjesëmarrjes së anëtarëve.

³⁵ Burnell dhe Gerrits, f. 1068.

³⁶ Georgi Karasimeonov, (2005) Strukturat organizative dhe demokracia e brendshme e partive në Evropën Juglindore, Sofje: Friedrich Ebert Stiftung, f.6.

Në veçanti, sa i përket demokracisë partiake partitë politike në Kosovë i ngjajnë njëra tjetrës ashtu siq është sqaruar në Kapitullin 3. Kjo mund të shihet në tabelën më poshtë:

Tabela 4: Indeksi i përmbledhjes së demokracisë partiake³⁷

	PDK	LDK	AAK	VV
Niveli i përgjithshëm i demokracisë përbrenda partisë	7	7	7.5	6
Marrëdhëniet ndërmjet organeve qendrore të partisë dhe degëve lokale	8.5	13	14.5	18
Zgjedhjet dhe demokracia partiake	5	6	7	9
TOTAL (Maksimumi 60 pikë)	20.5	26	29	33

Mospërputhja më e madhe ka të bëjë me vlerësimin e nivelit të demokracisë partiake të PDK-së në lidhje me pjesët nën “Marrëdhëniet ndërmjet organeve qendrore të partisë dhe të degëve lokale” kategori, ku kjo parti ka nota shumë të ulëta. Përndryshe të gjitha partitë kanë rezultate që janë rreth gjysma e maksimumit të indeksit të demokracisë partiake, me vetëm një parti, Vetëvendosje, që në fakt kalon atë prag. Shqetësuese është fakti se partitë politike të Kosovës tregojnë nivelin e ulët të përgjithshëm të demokracisë brenda partisë. Kur është fjala për kritikën ose votimit kundër qëndrimit të partisë, mundësia për organizimin e fraksioneve partiake, diversitetin e organeve të partisë, dhe zgjedhjet apo shkarkimet e personaliteteve partiake, partitë politike kosovare shfaqin shumë nga tendencat e ulët demokratike

³⁷ Indeksi i demokracisë partiake dhe vlerësimi janë bërë nga vetë autori.

evidente në studimet tjera të vendeve të Europës Juglindore. (Karasimeonov 2005)

Partitë kosovare duken mjaft subjekte të centralizuara ku shumë çështje lokale vendosën në zyrat qendrore të partisë. Më konkretisht, sa i përket marrëdhënieve të partisë qendrore dhe zyrave lokale, partitë politike të Kosovës kanë probleme në kategoritë e krijimit të degëve lokale, zhvillimin e programeve për zgjedhjet lokale, dhe akumulimin e posteve në nivel lokal dhe qendror të partisë . Kur është fjala për zgjedhjet aspekti më problematik i funksionimit demokratik të partisë është hartimi i platformës së partisë për zgjedhjet nacionale. Me përjashtim të AAK-së, të tre partitë tjera kryesore politike të Kosovës kanë rezultate të ulëta në vendimmarrje demokratike në shqyrtimin e zgjedhjes së partnerëve të koalicionit në zgjedhjet lokale.

Në çdo rast, ne duhet të theksojmë se ka disa studime në literaturën shkencës politike që merren në mënyrë sistematike me demokracinë brenda partisë. Metoda të ndryshme kanë qenë dhe mund të përdoren për të vlerësuar nivelin e demokratizimit të partive politike. Prandaj, duhet të kini kujdes se hulumtimet dhe gjetjet janë një përpjekje fillestare për të vlerësuar demokracinë e partive në Kosovë. Ajo mund të shërbejë si një platformë diskutimi për demokratizimin e jetës politike në këtë vend. Gjersa vlerësimi i dispozitave ligjore është një operacion relativisht i drejtpërdrejtë që lë pak hapësirë për kontestime dhe keqinterpretime, vlerësimi i standardeve të demokracisë partiake “në praktikë” është më e ndjeshme dhe ushtrim i debutues (i diskutueshëm). Rezultatet në këtë raport mund të përdoret si bazë për sqarim të mëtejshëm dhe vlerësimin e praktikave aktuale të partive politike sa i përket demokracisë të brendshme.

Referencat:

Biezen, Ingrid van. *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East-Central Europe*. London: Palgrave Macmillan, 2003.

Boucek, Françoise. "Rethinking Factionalism: Typologies, Intra-Party Dynamics and Three Faces of Factionalism". *Party Politics*, 2009. Vol. 15. N.4.

Burnell, Peter and Andre Gerrits. "Promoting Party Politics in Emerging Democracies". *Democratization*, Vol. 17, No. 6, December 2010.

Carothers, Thomas. *Confronting the Weakest Link: Aiding Political Parties in New Democracies*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2006.

Cross, William and André Blais. "Who selects the party leader?" *Party Politics* 2012 ,Vol. 18, N.2.

Člar, G., "Organizational Development of Political Parties", *Politička misao*, Vol. XLI, 2004, No. 5.

Duverger, M. *Political Parties: Their Organisation and Activity in the Modern State*. London: Methuen, 1964.

Hix, Simon, Abdul Noury and Gérard Roland. "Power to the Parties: Cohesion and Competition in the European Parliament, 1979–2001". *British Journal of Political Science* 35, 2005.

Hix, S., A. G. Noury and G. Roland. *Democratic Politics in the European Parliament*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paulo: Cambridge University Press, 2007.

Janda, Kenneth. "Comparative Political Parties: Research and Theory". *Political Science: The State of the Discipline II*, Ch. 7. American Political Science Association, 1993.

Karasimeonov, Georgi. *Organizational Structures and Internal Party Democracy in South Eastern Europe*. Sofia: Friedrich Ebert Stiftung, 2005.

Katz, Richard S. and Peter Mair. "The Ascendancy of the Party in Public Office: Party Organizational Change in Twentieth-Century Democracies" in: Gunther, Richard, José Ramón Montero, Juan J. Linz, (eds.). *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*. Oxford: Oxford University Press, 2002.

Maiyo, Josh. "Political parties and intra-party democracy in East Africa" (MPhil Thesis). Leiden: University of Leiden, 2008.

Netherlands Institute for Multiparty Democracy. *Institutional Development Handbook: A Framework for Democratic Party-Building*. The Hague: NIMD, 2004.

Pavlovic, Dushan. "The Political Parties and the Party System in Serbia After 2000" in: *Социолошки преглед*, Vol. XLI (January-March 2007), No. 1.

Pennings, Paul and Reuven Y. Hazan. "Democratizing Candidate Selection". *Party Politics* 7, 2001.

Rahat, Gideon, Reuven Y. Hazan and Richard S. Katz. "On the Uneasy Relationships between Participation, Competition and Representation Democracy and Political Parties". *Party Politics*, 2008 Vol. 14, N.6.

Rose, R. *The Problem of Party Government*. London and Basingstoke: Macmillan, 1974.

Sartori, Giovanni. *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. Vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.

Scarrow, Susan. *Implementing Intra-Party Democracy*. Washington D.C.: NDI, 2005.

I M P R E S S

Titulli

Demokracia e brendshme partiake në Kosovë

Botues

Fondacioni Konrad Adenauer, zyra në Prishtinë / Kosovë

Autor

Qendra për hulumtim dhe krijim të politikave,
Republika e Maqedonisë
Dr. Zidas Daskalovski

Hulumtime dhe analiza

Dr. Marija Risteska, Jeton Krasniqi, Lulzim Selami dhe
Marija Aleksoska

Përkthim nga gjuha Angleze

Donjeta Shushka

Dizajnimi dhe printimi

Vinsent Grafika

Numri i kopjeve: 200

Publikimi është në dispozicion falas në:

www.kas.de/kosovo

www.crpm.org.mk

Shënim

Pikëpamjet e shprehura në këtë publikim nuk përfaqësojnë qëndrimet e Fondacionit Konrad Adenauer, por janë pikëpamje personale të autorëve. Fondacioni Konrad Adenauer nuk mban përgjegjësi për gabimet eventuale në përkthimin në gjuhën Shqipe.

Katalogimi në botim – **(CIP)**
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

329:321.7(496.51)(047)

Daskalovski, Zhidas
Demokracia e brendshme partiake në Kosovë / Qendra
për Hulumtim dhe Ndërtim të Politikave ; [autor Zhidas
Daskalovski ; hulumtime dhe analiza edhe nga Marija
Risteska...et al.].- Prishtinë : Fondacioni Konrad
Adenauer, 2012. - 35 f. ; 21 cm.

Referencat : f. 42-43

1.Risteska, Marija

ISBN 978-9951-8871-1-3

Konrad
Adenauer
Stiftung

CRPM

Center for
Research and
Policy
Making

**Fondacioni Konrad
Adenauer
Zyra në Prishtinë**

Bulevardi Nëna Terezë, 46/5
KO – 10 000 Prishtinë

Telefon: +381 (0) 38 229 874
Telefax: +381 (2) 3135 290
E-mail: prishtina@kas.de

**www.kas.de/kosovo
www.crpm.org.mk**

ISBN 978-9951-8871-1-3